

NEWMAN BIBOROS A HIT TERMÉSZETÉRŐL

A vallásos hit a „szilárd alapja”, vagy valóságként elfogadása annak, ami még nincs itt, hanem csak „reméljük”; az, ami jelenlévővé teszi a jövőndöbelit. És ugyancsak „a bizonyosága” a láthatatlannak, vagyis bizonyító ok és eszköz, amivel és ami által a láthatatlant valóságosan létezőnek elfogadjuk.

(Newman e mondata tulajdonképpen Szent Pál meghatározásának parafrázisa: *Est autem fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium.* (Zsid. 11; 1.) A Szent István Társulat bibliafordítása szerint: A hit pedig a remélt dolgok valósága, meggyőződés a nem szemléletről. Mivel a görög szövegben hüpostasis-t olvasunk a substantia helyén, pontosabb ennél a Békés—Dalos-féle római fordítás: A hit reményeink szilárd alapja és a nem látott dolgok igazolása. Szilárd alapnak fordítottuk mi is Newman „substance” szavát, mert idézőjelbe téve nyilván ebben az eredeti értelmében használta.

Az Apostol e mondatát fűzte tanításához az I. vatikáni zsinat: „Ezt a hitet, az emberi üdvösség kezdetét, a katolikus Egyház természetfölötti erénynek vallja, melynek erejében az Isten kegyelmétől ihletve és segítve a tőle kinyilatkoztatott tanításokat igazaknak fogadjuk el, nem mert eszünk természeti világgal átlátjuk azok belső igazságát, hanem mert meghódolunk a kinyilatkoztató Isten tekintélyének, aki nem tévedhet és téveszthet.” Hittétel tehát, hogy a hit közvetlen indítéka a kinyilatkoztató Isten tekintélye. De hittétel az is, hogy a hittény, vagyis az a lelki tevékenység, amellyel az egyes ember egy-egy kinyilatkoztatott igazságot elfogad, a kegyelem segítségével jön létre. Azonban az értelemnek és az akaratnak is kettős, előkészítő és végrehajtó szerepe van a hittényben. Az I. vatikáni zsinatnak a hit és értelem viszonyáról vallott tanítása értelmében biztos, hogy lehetséges, sőt szükséges a hitigazságoknak valamilyen értése. A hívő állásfoglalás mégis szabad elhatározás eredménye s az I. vatikáni zsinat kiközösíti azt, aki a hívő meggyőződést nem szabadnak, hanem emberi ésszel szőtt érvek szükségszerű termékének mondja. S. G.)

A természetben a körülöttünk és előttünk lévő dolgokat látással ismerjük meg: és azokat a dolgokat, amelyeknek lenniök kell, az értelem által; de hit a tudósítónk jelenlévő dolgokról, amelyeket nem látunk, és jövőndöbeliekről, amelyeket nem tudunk előre látni. És amint a szem az alakot és a színt, az ész pedig az érvelés folyamatát nézi, úgy a hit mint az igazság jelére és bizonyoságára, az Isten szavára támaszkodik. . . . Hitnek mondjuk tehát az égi dolgok szellemi meglátását vagy megértését, az ezeket feltáró külső szó isteni volta vagy igazsága iránti ösztönös bizalomból.

Az evangélium a megelőző és későbbi összes vallási rendszerekkel ellentétben, mégha megszólalt is az Isten bennük, sajátosan hitrendszer és „a hit törvénye” (Róm. 3; 27) és szolgálata „hitzolgálat” (Fil. 2; 17), és igazolása „a hit által” (Róm. 3; 28) történik és „az Istennek ereje az mindenkinek az üdvösségére, aki hisz” (Róm. 1; 16). Mert első hirdetése idején a zsidók a szemmel láthatóhoz, a pogányok pedig az értelemhez ragaszkodtak; mindketten hihettek, de hitük a szemmel láthatóban vagy az értelemben lelte biztosítékát, — egyikőjük sem élt egyszerűen hitből.

The nature of justifying faith, 1838; Lectures on the doctrine of justification, XI. I. 5. (A megigazulttá tevő hit természete; Előadások a megigazulás tanáról.)

A hit, hogy valami értelme legyen a szónak, bizonyos meghittséget vagy benső közelséget kíván az iránt, amit hiszünk. Ameddig nem vált

valamiképp otthonossá bennünk és a tulajdonunkká, addig tulajdonképpen nem mondhatjuk, hogy hisszük, ha eszünk el is fogadja. ... A hithez hozzátartozik a hitt dolognak tartós jelenvalósága és otthonossá válása gondolkodásunkban, a benne foglalt eszmék meghitt ismerete. ... Ez magyarázza meg az evangélium olvasásának és tanulmányozásának hasznát az Urunk iránti valóban hívő érzelem szempontjából, és az igéi szerinti gyakorlati cselekvés hasznát is a bennünk való igaz hit elősegítésére.

The miracles of early ecclesiastical history, 1842/43; Two essays on miracles, 2. (Az ősegyház történetének csodái; Két esszé a csodákról.)

A szigorúan teológiai értelemben vett hit és a hit, mint áhitat, épp-űgy különbözik a valóságban, mint eszméikben. Nem lehet áhitatunk hit nélkül és mégis hihetünk áhitat nélkül. E tényt magunk és mások tapasztalata tanúsítja, és ezt fejezzük ki, amikor életté vált és életté nem vált hitről beszélünk. ... Ugyanez az, mint az objektív és szubjektív igazság közti megkülönböztetésünk. Tavasszal a napnak néhány napon át kell sütnie, mielőtt képessé válik a fagyot megolvasztani, a talajt megellazítani és a rügyeket kifakasztani: süt ugyan kezdettől fogva, de az erjét csak lassan érezteti. A nap egy és ugyanaz, jöllehet a hatása napról-napra nagyobbodik. ... Ugyanígy a hit mindenhol egy és ugyanaz, de nagy a mozgási szabadsága a személyes ítéletnek és hajlamnak az áhitat kérdéseiben.

Certain difficulties felt by Anglicans in cath. teaching, 1865, II. (Az anglikánok némely nehézségei a katolikus tanítással szemben.)

A hit tettekben él. Nem valamiféle árnyék vagy káprázat, mely hang vagy erő nélkül lebeg ide-oda, hanem a hit fejlődik magasságban, mélységben, mintegy testi alakot öltve, nem olyan, mint a festmény, ha csak nem képmás, jobb és bal oldallal, külsővel és belsővel; nem pusztá benyomás vagy a fény hirtelen felvillanása a lélekben, nem tudás, érzelem vagy meggyőződés, hanem annak kezdete. ami örök, annak a Bennrejlő Hatalomnak a tevékenysége, amely belülről hat bennünk kifelé és köröskörül köröttünk, amely erőteljesen működik bennünk és oly bensőleg egybekapcsolódik akarataunkkal, hogy valódi értelemben eggyé lesz vele; előzönlí egész szellemi életünket, kiárad gondolatainkba, vágyainkba, érzéseinkbe, szándékainkba, kísérletezéseinkbe és tetteinkbe, mindezeket egybeforrasztja, az egész embert eszközzé alakítja és szent és kegyelemteljes szolgálatra, megtestesült, életfogytig tartó hittényre, „szent, Istennek tetsző áldozatra, észszerű szolgálatra” (Róm. 12; 1) megerősíti. A hit-tétel tehát a szeretet halhatatlan magvából ered, szakadatlanul új áldásokba sarjad ki és új gyümölcsöt érlel. Az érzelmeiben él ugyan, de tettekké fejlődik, mindenféle győzelmekké önmagunk fölött, az akarat ereje ez az egész lélek fölött Krisztusért, meghódolásra kényszeríti az elmét a titok előtt, csillapítja a szívet a szenvedésben, munkára készíti a kezét, futásra a lábát, tanuskodásra a hangot, amint a körülmény kívánja. Néha munkának, néha türelemnek, néha hitvallásnak, néha odaadásnak, néha szolgálatnak nevezzük; mindez azonban a láthatatlan világot néző Hitből és az azt megragadó Szeretetből fakadó önuralom.

Faith viewed relatively to rites and works, 1838; Lectures on the doctrine of justification. XII: 12. (A hit viszonya a szertartásokhoz és cselekedetekhez: Előadások a megigazulás tanáról.)

... Az igaz hit színtelennek mondható, a levegőhöz vagy a vízhez hasonlónak; csak az út-mód, amelyen át a lélek Krisztust látja; és a lélek éppoly kevésbé támaszkodik rá valójában és fontolgatja, amint a szem nem láthatja a levegőt. ... A mellettünk állók látják szellemi állapotunkat, de lelkünk, ha egészséges, csak az őt megragadó tárgyakat látja. Amint Isten kegyelme feléleszti hitünket, éppúgy felkelti szentsége félelmünket, és lángra lobbantja dicsősége szeretetünket. Mások mondhatják rólunk „ez hit”, „ez lelkiismeretesség”, és „ez szeretet”, de mi csak azt mondhatjuk „ez az Isten kegyelme”, „ez az Ő szentsége” és „az Ő dicsősége”.

On preaching the gospel, 7, 1838; Lectures on the doctrine of justification: XIII. (Az evangélium hirdetéséről; Előadások a megigazulás tanáról.)

Szeretet az ég iránt az egyedüli út az égbe. Hogy látunk, nem visz bennünket előbbre. Különbén hogyan átkodhatott volna meg Judás kapzsiságában Krisztus valóságos jelenlétekor? Miért maradt zárva Balaam szíve, jóllehet „a szeme megnyílt”? Miért bukhatott el Sátán, holott ragyogó arkangyal volt? A gondolkodás sem tud bennünket a hit hatalma alá vetni; miért volt különben az evangélium „balgaság a görögöknek”? Heves érzelmek sem változtatnak meg bennünket; mert van, aki „az Isten igéjét hallgatja és mindjárt örömmel fogadja”, de „nincs annak benne gyökere” és csak ideig-óráig tart”. Még önhasznunk sem tud bennünk felülkerekedni; különben az a gazdag ember, akinek „szántóföldje bőséges termést hozott” okosabb lett volna és gondolt volna a lehetőségre, hogy „még az éjjel számonkéri tőle lelkét”. Értsük meg, hogy semmi más, mint Isten szeretete tesz minket Benne hívökké vagy Neki engedelmesekké; és az vesz rá bennünket, hogy könyörögjünk Hozzá, aki „nagjobb jót készített azoknak, akik Őt szeretik, mint amit emberi szellem felfoghat, hogy árásszon a szívünkbe oly szeretetet iránta, hogy mindenekfölött szeretve Őt, elnyerjük igéreteit, melyek minden vágyódásunkat felülmúlják”.

Miracles no remedy for unbelief, 1830. (újjáírva); Parochial and plain sermons, VIII. 6. (Csodák nem orvosolják a hitetlenséget; Templomi és nyilvános beszédek.)

Mi egyéb tehát maga a hit, mint a láthatatlan dolgok elfogadása, irántuk való szeretetből, túlmenően a számítás és tapasztalat megállapításain. Hitténynél elnémul a bizonyíték... Ha azt mondják, hogy a hit ellenkezik az ésszel, ezzel azt gondolják, hogy nem latolgat aggályoskodva valószínűségeket. Nem kérdezi, hogy egy dolog jobban vagy kevésbé hihető-e, hanem mielőtt egy észszerű és világos valószínűség szól Isten akarata mellett, aszerint cselekszik. Ha nem lenne a Szentírás igaz, azok maradnánk a jövő világban, amik vagyunk; nem járnánk rosszabbul, mint előbb. De ha igaz, akkor megmérhetetlenül rosszabbul járunk, ha nem hittünk, mintha hittünk. ...

A hit nem tekint tehát a bizonyítékok fokozataira. A természetes ész világánál alapszabálynak tekinthető, hogy annyit kell hinnünk, amennyit eszünkkel bizonyíthatunk; mentől több a bizonyíték, annál erősebbnek kell lennie a hitnek; és mentől kevesebb a bizonyíték, annál gyengébb hitet kívánnak tőlünk. A vallásos hit esetében azonban nincs így. A vallásos hit épp oly szilárdul elfogadja az Isten szavát annak a bizonyítéknak az alapján, ami kínálkozik neki, mintha a bizonyíték kétszer olyan erős lenne. Így cselekszünk, mint tapasztaljuk, már a földi dolgokban is;

és amit az emberekkel szemben megteszünk, azt már csak az Istennel szemben is megtehetjük. Ha valaki, aki iránt bizalommal és tisztelettel viseltetünk, valami hírt hoz nekünk, amiért valóban kezeskedhet, akkor hiszünk neki, hitünk nem lesz szilárdabb általa, ha egy más ember is mondja. És hasonlóképpen: bár tökéletesen bizonyos, hogy a Mindenható Isten nagyobb bizonyosságokat adhatott volna, mint amilyeneket azzal kaptunk, amiket az Írásban mondott, mégis mivel eleget adott, a hit nem kérdez tovább, hanem megelégedett és aszerint cselekszik, ami elég, míg a hitelenség mindig több és nagyobb jelet kíván, mielőtt Isten szavához igazodnék.

Subjection of the reason and feelings to the revealed word, 1840; Parochial and plain sermons, VI. 18. (Az értelem és érzelmek igába hajtása a kinyilatkoztatott ige előtt; Templomi és nyilvános beszédek.)

Nem mintha félnék valamiként a keresztény hit melletti észbeli bizonyítékoktól, mintha veszélyes lenne reá az ész, mintha nem állhatná meg a helyét a vizsgálódó kutatással szemben. Semmi sem helytelenebb, bár nagyon is szokásos, mint ezt a vádat emelni az egyházi tanok védelmezői ellen. Lehetnek az érveik a részletekben helyesek vagy helytelenek, de érvelnek; készek az érvelésre, hiszik, hogy az értelem az ő pártjukon van. . . . Mindazonáltal mégis, ha valaki csak bizonyítékokkal foglalkozik, ha nem szánt mélyebbre, ha nem megbízhatóbb módokon keresi az Istent: engedelmességgel, bizonyítékot megelőző hittel, akkor nem fog eljutni az igazsághoz, vagy csak felületes, valótlan képzele lesz róla, s gyenge támaszt talál benne. Az értelem elősegíti az igazság megértését, terjeszti a megismerését és biztosítja külső elismerését, de mindenben, amit teszünk, lelki megerősödést, nem csupán ismeretet kell keresnünk. . . .

Holy Scripture in its relation to the catholic Creed, 6 : 1. 1838; Discussions and arguments III. (A szentírás a katólikus hitvalláshoz való viszonyában: Fejtegetések és érvelések.)

(S a l a c z G á b o r válogatása és fordítása)

BIZONY NEHÉZ . . .

*Bizony nehéz a testtelen
Valóért a tetszetős testek
erődjéből hazudó múltón
általlépni, bizony hogy reszket
a Végtelen jeges szelétől
minden tagunk e kicsi nyárban,
melyben lapit sok vaksi vágunk,
mint kaktuszok a pálmaházban.*

*De üvegházunk be-beroskad,
török az ablak, zivatar*

*tépázza-zúzza, élő orkán
a Lélek, „ott fú, hol akar”,
s mint főtéma a zenekarból
játékainkból az örök
kicsendül mind hatalmasabban
és nem kér már, de dübörög,
dallama fészket rak szívünkben
és űz, hiába alkuszunk,
az Egészhez kell igazodnunk,
az örök Nyárba tart utunk.*

Tóth Ferenc